

ЕСТЕТИКА ГЕРОЇЧНОГО

Серед широкого спектра значень та смислів поняття «героїчне», актуальність якого в сучасній Україні беззаперечна, естетичний аспект залишається, як правило, поза увагою дослідників. Адже з часів зародження давньогрецької філософії героїчне пов'язувалось не з естетикою, а з етикою. Однак моральність, висока етична культура є одночасно і естетичною (саме тому вживаються поняття «красивий/некрасивий вчинок»), а героїзм виступає як вияв піднесеного в соціальному та екзистенційному смислах. Крім того, філософська рефлексія будь якого феномену передбачає всебічний, міждисциплінарний аналіз з метою якнайглибшого розуміння сутності предмета дослідження.

В естетиці як метатеорії мистецтва героїчне (від грецького *heros* – герой) є категорією, що відображає естетичну цінність вчинків, дій та діяльності особи, групи людей чи спільноти, що відповідають завданням об'єктивного історичного розвитку та потребують напруги всіх інтелектуальних, моральних і фізичних сил, відваги, стійкості, мужності, а іноді й самопожертви в ім'я перемоги вищих цінностей та ідеалів. Саме відповідність найвищим ідеалам відрізняє героїчне від звичного, повсякденного, антигероїчного та низького.

Запит на героїчне визначається історичним часом, викликами, що постають перед особою або спільнотою. І чим більш глибокими, серйозними, загрозливими є суспільні зміни або події особистого життя, тим більшого героїзму вони потребують. Герой, його вчинки та дії можуть викликати захоплення, здивування величчю духа, моральною стійкістю та шляхетністю, приводити до глибоких емоційних переживань. Героїзм може бути прикладом, спонукаючи людину до уподібнення герою та повторення його подвигів. Навіть трагізм загибелі героя містить певний відтінок оптимізму, адже забезпечує безсмертя особи як пам'ять про неї. Героїчна особистість постає як унікальна, неповторна, що несе в собі вище призначення, і тим самим поєднується з цілісністю. Так героїчний характер, за Г. Гегелем, «відповідає за всі свої дії всією своєю індивідуальністю. ...Самостійний, міцний і цілісний героїчний характер ... нічого не знає про протиставлення суб'єктивних намірів об'єктивному діянню та його наслідкам. Настільки ж мало героїчний індивід відділяє себе від морального цілого, якому він належить, усвідомлюючи себе у субстанційній єдності з цим цілим» [1, 198].

Героїчне пов'язане з активністю особи, дієвістю, цілеспрямованістю, рішучістю, боротьбою. Саме тому героїчне не може бути естетично нейтральним. Якщо визначати місце героїчного серед категорій естетики, то необхідно підкреслити його зв'язок, у першу чергу, з прекрасним і піднесеним, однак сфера його вияву вужче, ніж у зазначених категорій, натомість дієвість більш глибока та активна. Причому зв'язок з піднесеним більш ясно встановлений, адже і героїчне, і піднесене – це суто соціальні категорії, а прекрасне – категорія, що характеризує як соціальні явища, так і природні. Досконалі дії людини можуть бути прекрасними, але як героїчними, так і негероїчними. Таким чином, героїчне і прекрасне як категорії естетики перетинаються, але не ототожнюються ні за змістом, ні за естетичним впливом, ні за обсягом. Категорія прекрасного більш абстрактна і більш широка, проте за змістом може бути менш глибокою, ніж героїчне, та викликати не такі сильні емоції. Як правило, прекрасне викликає почуття радості та спокою, а героїчні образи в мистецтві і в реальному житті викликають сильні переживання, подив та захоплення силою духа і високою моральністю людини. Справжня висока мораль естетична у своєму найглибшому вимірі, а героїчне можна вважати виявом піднесеного (у тому числі, й у варіанті трагічного) як на рівні особистості, так і на рівні суспільства.

Отже, героїчне є виявом мужності, сили, краси та багатства духу людини, що піднімає особу над повсякденним та низьким, надихає на боротьбу в ім'я свободи та справедливості.

Список літератури

1. Гегель Г.В.Ф. Эстетика. В 4-х тт. Т. 1. / Г.В.Ф. Гегель // М. : Искусство, 1968. – С 196-198